

Бобошко О.М.

Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія», старший викладач кафедри кримінально - правових дисциплін

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИНИ

Декриміналізація - це визнання законодавцем раніше злочинного діяння незлочинним. Цей процес тісно пов'язаний з кримінальною політикою держави, яка має враховувати різноманітні інтереси різних соціальних груп населення і забезпечувати найважливіші з них. Спрямованість декриміналізації значною мірою залежить від зрілості суспільних відносин, поширеності і рецидивонебезпечності злочинних посягань, а також розміру заподіюваної злочинцями шкоди.

Підставами декриміналізаційних дій є певні вимоги, які враховуються при скасуванні кримінально- правової заборони. До них, зокрема, належать: незначна суспільна небезпека діяння; невисокий ступінь морального осуду злочинного діяння населенням; рідкісне застосування певних кримінально- правових норм на практиці; наявність інших законів, за допомогою яких можливо успішно боротися з відповідним видом анти- суспільної поведінки. В Кримінальному кодексі України (Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене та доповнене / Відп. Ред.. Є.І.Стрельцов. - Х.: ТОВ «Одісей», 2011. - 800 с.) злочини в сфері господарської діяльності за видом диспозиції кримінальної норми відносяться до бланкетних, і тому під час кваліфікації злочинних дій, слід застосовувати закони та підзаконні нормативно- правові акти, що регулюють бюджетну, фінансову, приватизаційну, антимонопольну та ін.. економічні сфери діяльності.

З моменту проголошення незалежності в Україні почалися активні ринкові перетворення, метою яких є побудова в державі ринкової економіки. Але становлення ринкових відносин потребує належного правового регулювання, яке, в свою чергу, є неможливим без глибинних наукових розробок у цій сфері (у площині економічної та юридичної науки), без вивчення та дослідження, з одного боку, базових економічних понять, на яких будується ринкова економіка, як- от: конкуренція, монополія тощо, з іншого боку _ можливості ефективного функціонування ринкових відносин в українських реаліях та відповідних правових механізмах для такого функціонування (Закон України. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності. Верховна Рада України; Закон від 15.11.2011 № 4025 - VI.).

Тому декриміналізація економічних злочинів знайшла підтримку у депутатів в листопаді минулого року. Довгий час напередодні голосування опозиція відстоювала доповнення до закону. Але статтю про перевищення влади і службових повноважень (ст.. 365 КК) залишили кримінальною. Та система покарання за інші маніпуляції з коштами стала більш м'якою. Шістнадцять складів злочинів з розділу VII Кримінального кодексу України перестали бути кримінально караними (ст.. ст. 202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 234, 235 КК); прописані схеми оплати штрафів і внесення застави;

покарання для економічних злочинів стало більш м'яким, а для підозрюваних не можуть застосовуватися міри запобіжного заходу в вигляді арешту чи затримання.

Запобіжний захід у вигляді взяття під варту не може бути застосований до несудимого чи підозрюваного чи обвинуваченого у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 5 років. Законом введено таку ліберальну новелу, яка, втім не заважатиме застосовувати запобіжний захід, якщо, наприклад особа » перешкоджатиме встановленню істини по справі».

17 січня 2012 року вступив в закону силу Закон України » Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності».(З.Л.Р.Біла -Тиунова, Кравець В.Р.,Могил С.К..Ад- міністративна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України /Л.Р Біла - Тиунова,К.В. Бондаренко, В.Р.Кравець :монографія.- О.: Фенікс, 2011. - 214 с), згідно якого декриміналізовано цілий ряд злочинних діянь: » Порушення порядку зайняття господарською діяльністю»,за яке передбачалося максимальне покарання 2 роки виправних робіт чи обмеження волі; «зайняття забороненою господарською діяльністю» - 5 років; «Незаконне відкриття валютних рахунків за кордоном» - 5 років; » Фіктивне банкрутство» - 3 років; » Приховування стійкої фінансової неспроможності» - 2 роки; » Обман покупців та замовників» - 3 роки; » Недотримання обов'язкових умов щодо приватизації» - 2 роки, тощо. За відповідні дії введено і посилено грошову відповідальність з відповідними змінами до Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст..ст. 135-1, 162-1, 162- 2, 162-3, 164-15, 164-16, 166-14, 166-15, 166-16, 166-17, 166-18, 171-2, 189-3, 155-2, 164, 166-8, 167 КоАП України). Наприклад, за незаконне відкриття (використання) за межами країни валютних рахунків, передбачено адміністративне покарання у вигляді штрафу від 8,5 тис. грн.; за умисне приховування фінансової неспроможності, в разі заподіяння кредиторів шкоди понад 8,5 тис. грн., передбачено грошове стягнення з власника бізнесу або директора підприємства від 34 тис. до 51 тис. грн.. Осіб, які займаються забороненою господарською діяльністю (за відсутності в діях суб'єкта торгівлі зброєю), штрафуватимуть на 1,7 - 8,5 тис. грн., а за рецидив - до 34 тис. грн.. За фіктивне банкрутство передбачається штраф у розмірі 34 тис. грн., приховування майна, знищення фінансової документації каратимуться штрафом в 17 тис. грн.. Ведення господарської діяльності без державної реєстрації і ліцензії тягне адміністративну відповідальність у вигляді штрафу до 1.7 тис. грн..

Змінено статтю 364-1 КК України в якій підвищуються та скасовуються інші санкції за зловживання в сфері службової діяльності на рівні керівників й інших службових осіб приватних компаній. За злочин, скоєний вперше, передбачені штрафи до 34 тис. грн.. (нині максимальне грошове стягнення у вигляді штрафу до 6,8 тис. грн., або виправні роботи до року, або арешт до 3 місяців, або обмеження волі до 2 років). Діяння, яке призвело до тяжких наслідків, каратиметься штрафом від 170 тис. до 340 тис. грн..(нині - від 6,8 тис. до 15,3 тис. грн., або арешт до 6 місяців, або позбавлення волі на 3 - 6 років).

Підводячи підсумок слід вказати, що декриміналізація і її загальний зміст нововведень полягає в заміні таких видів покарання як арешт, виправні роботи, обмеження та позбавлення волі на штрафи які підвищуються. Вилучення з Кримінального кодексу цілої низки економічних складів злочинів формально може призвести до збільшення кількості зловживань в господарській діяльності. Правоохоронні органи, як і раніше, вишукуватимуть винуватців, а

разом з тим і додаткових джерел поповнень бюджету. При цьому, якщо засуджена особа не матиме коштів, щоб сплатити немалий штраф, то до неї застосовуватиметься інший вид покарання (ст.410 КК). Таким чином, за неможливості сплатити штраф в сумі 51 тис. грн., доведеться працювати на громадських роботах (за формулою 1 година =17 грн), або ж на виправних роботах (1 місяць = 340 грн.). Якщо ж грошове стягнення перевищує зазначену суму, то особа може бути позбавлена волі на термін, визначений за формулою 1 день відповідає 136 гривням. При наявності в діях суб'єкта злочину пом'якшувальних обставин, суди зменшуватимуть штрафи до 25 % (ст.. 69 КК)

Також розширюється простір застосування такої міри запобіжного заходу, як застава (ст.. 154-1 КПК). Її розмір визначатимуть суди в межах від 5,1 тис.до 289 тис. грн., в залежності від тяжкості злочину, в якому підозрюється особа. Вноситиметься застава протягом п'яти днів від дня винесення відповідного рішення. В разі порушення вимог, до особи може бути застосовано взяття під варту. Водночас слід розуміти, що сама по собі декриміналізація економічних злочинів не призведе до покращення умов ведення бізнесу без удосконалення системи розслідування та притягнення винних до відповідальності. В Україні майже не працюють принципи кримінального права - презумпція невинуватості та змагальність сторін у судовому процесі. Права правоохоронних та інших контролюючих органів перебільшені, тому в них є безліч можливостей і повноважень для тиску на підозрюваних і обвинувачених.

За таких умов, мета декриміналізації буде не досягнута. Декриміналізація застосовується, щоб уникнути зайвого застосування найсуворішого виду юридичної відповідальності й заподіяння морально-психологічних травм тоді, коли з урахуванням характеру діяння і особи правопорушника потрібні результати, які могли б бути досягнуті шляхом застосування менш жорстких санкцій, а також з метою чіткого розмежування злочинної поведінки від незлочинної.